

Vägledande ställningstagande om avskärmning av platsen för valsedlar

Valmyndigheten har det övergripande ansvaret för frågor om val. Myndighetens ställningstaganden, som ger vägledning till valadministrationen, innehåller en redogörelse för myndighetens uppfattning i rättsliga frågor.

Detta ställningstagande har uppdaterats och ersätter därmed tidigare beslutat ställningstagande från den 18 februari 2022.

Sammanfattning

Vid ett röstmottagningsställe ska det finnas en lämplig avskärmad plats med valsedelstall där varje väljare kan ta sina valsedlar utan insyn. Det är valnämnden som beslutar hur valsedelställen ska placeras i lokalen för att väljarna ska kunna ta sina valsedlar utan risk för insyn. Så långt som möjligt ska samma typ av avskärmning användas vid alla kommunens röstmottagningsställen.

Avskärmningen måste anpassas efter lokala behov och förutsättningar men följande krav bör uppfyllas.

- Avskärmningen ska inte försvåra väljarens möjligheter att läsa texten på valsedlarna
- Valsedelställen och skärmarna ska placeras så att ingen insyn kan ske från något håll
- Det måste finnas minst en avskärmad plats som kan nås av personer som använder rollator, rullstol eller liknande hjälpmedel
- Samtliga valsedlar ska finnas tillgängliga på en och samma plats i eller i anslutning till lokalen. Om valsedlar presenteras på flera platser ska samtliga valsedlar finnas tillgängliga på alla platser.

Valmyndigheten rekommenderar att valkuvert delas ut efter att väljaren har tagit sina valsedlar.

Trots eventuell köbildning ska väljare kunna ta sina valsedlar utan att bli störda eller känna sig iakttagna.

För att underlätta för väljarna och för att motverka köbildning rekommenderar Valmyndigheten att väljarna får information om valsedeställen genom en affisch eller liknande. Affischen bör sättas upp på lämplig plats, förslagsvis där köbildning kan förväntas, och t.ex. innehålla information om antal valsedelstall, vilka typer av valsedlar som finns i ställen och på vilket sätt valsedlarna presenteras. Valmyndigheten har tagit fram en mall som valnämnden kan använda sig av.

Ställningstagandet gäller även i tillämpliga delar för röstmottagning vid utlandsmyndigheter.

Gällande rätt m.m.

I anslutning till ett röstmottagningsställe ska det ordnas en lämplig avskärmad plats där valsedlarna kan läggas ut och där väljarna var för sig kan ta sina valsedlar utan insyn. Kan platsen inte anordnas i anslutning till röstmottagningsstället får den i stället ordnas inne i lokalen. Valsedlarna ska presenteras på ett likformigt sätt. (8 kap. 2 § vallagen (2005:837))

Lagstiftaren har inte ansett det lämpligt att närmare reglera utformningen av avskärmningarna. Kravet är att valsedelstället skyddas från insyn men fullständigt insynsskydd i form av draperi eller liknande är inte nödvändigt. Lagstiftaren menar att det är nödvändigt med viss flexibilitet när det gäller placeringen av avskärmningarna utan att det görs avkall på röstmottagningens ordning och säkerhet. (Regeringens proposition 2021/22:52, Förstärkt skydd för väljare vid röstmottagning, s. 24 f.)

Valmyndighetens bedömning

Det är valnämnden som beslutar hur valsedelställen ska avskärmade och vilken typ av avskärmning som ska användas. Det finns utrymme för viss flexibilitet men Valmyndigheten anser att valnämnden ska sträva efter att så långt som möjligt använda samma typ av avskärmning vid alla kommunens röstmottagningsställen. Oavsett vilken utformning av valsedelställe och avskärmning valnämnden väljer ska väljaren ha tillgång till samtliga valsedlar på en och samma plats. På denna plats ska en väljare åt gången kunna hämta sina valsedlar utan insyn. Presentationen av valsedlarna ska dessutom framstå som likformig för väljaren. Om valsedlar presenteras på flera avskärmade platser ska samtliga valsedlar finnas tillgängliga på alla platser.

Avskärmningen och dess placering

Valmyndigheten bedömer att en skärm som står på golvet eller på ett bord och omsluter valsedelställen utgör en tillräcklig avskärmning. Även andra typer av avskärmningar kan ge ett effektivt insynsskydd.

En fördel är om utformningen av avskärmningen är sådan att det går att se om någon befinner sig bakom den. Det blir då enklare för röstmottagarna som har att hålla ordning bland valsedlarna.

Det är viktigt att tänka på att avskärmningen av valsedelställen kan begränsa ljusinsläppet och därmed göra det svårare för väljarna att läsa texten på valsedlarna. Av denna anledning bör det inte vara ett tak på avskärmningen som ytterligare riskerar att skugga valsedlarna. Det innebär också att avskärmningen inte kan vara för hög. I de fall tillgängligheten begränsas måste någon form av belysning ordnas.

För att förhindra insyn från andra väljare som står i kö rekommenderar Valmyndigheten att avskärmningens samtliga sidor är lika höga. Eftersom det vid val till riksdag, kommun- och regionfullmäktige används flera valsedelställen är det bra om avskärmningen är längre vid sidorna än valsedelställen för att förhindra insyn från sidan. Om avskärmningen placeras på ett bord är det viktigt att den inte kan falla av bordet.

För att undvika problem på grund av köbildning är det bra att i förväg planera var kön ska gå och att genom exempelvis markeringar på golvet visa det. Trots eventuell köbildning ska väljare kunna ta sina valsedlar utan att bli störda eller känna sig iakttagna.

För att underlätta för väljarna och motverka köbildning rekommenderar Valmyndigheten att väljarna får information om valsedelställen genom en affisch eller liknande. Valmyndigheten har tagit fram en mall som valnämnden kan använda sig av. Affischen bör sättas upp på lämplig plats, förslagsvis där köbildning kan förväntas. Exempel på information som kan vara av värde för väljarna är antal valsedelställe och var dessa är placerade, vilka olika typer av valsedlar det finns i valsedelställen, vilken valsedelfärg som hör till vilket val och om valsedlarna är placerade i bokstavsordning efter partibeteckning eller enligt någon annan princip. Genom att väljarna får denna information i kön är de mer förberedda när de kommer fram till valsedelstället, vilket kan bidra till att röstmottagningen blir mer effektiv.

Utgångspunkten är att de avskärmade valsedelställen ska placeras i anslutning till en val- eller röstningslokal. Om det inte är möjligt får de placeras inne i lokalen. Förutsatt att samtliga krav enligt bestämmelsen om den avskärmade platsen i övrigt är uppfyllda bör det även vara möjligt med en lösning där avskärmningen med valsedelställe är placerad i nära anslutning till en valskärm.

Om det ska ställas upp flera uppsättningar av valsedelställe på ett röstmottagningsställe ska dessa inte ställas för nära varandra för att undvika insyn mellan avskärmningarna. Syftet med avskärmningen är att förstärka valhemligheten, men reglerna om avskärmningar får samtidigt inte leda till försämrad tillgänglighet. Det måste finnas minst en avskärmd plats som kan nås av personer som använder rollator, rullstol eller liknande hjälpmedel.

En fördel är om valsedelställen kan ställas mot en vägg, med avskärmningen utåt, för att minska insynen. De måste då ställas så att det är möjligt att komma fram med en rullstol, rollator eller liknande hjälpmedel.

De avskärmade valsedelställen ersätter inte valskärmarna. Väljaren ska gå bakom en valskärm och göra i ordning sin röst för att skydda sin valhemlighet. För att undvika att det avskärmade valsedelstället används som valskärm rekommenderar Valmyndigheten att utdelning av valkuvert görs efter det att väljaren tagit sina valsedlar.

Utlandsmyndigheter

Detta ställningstagande gäller även i tillämpliga delar för röstmottagning vid utlandsmyndigheter.

Detta ställningstagande har beslutats av Valmyndighetens nämnd den 24 april 2020. Ställningstagandet har uppdaterats i beslut fattat av kanslichef Anna Nyqvist.